

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду од 03. 05. 2018. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Квајнова натуралистичка епистемологија“ кандидата Милоша Богдановића. На основу увида у рад кандидата подносимо следећи извештај:

**ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ
КВАЈНОВА НАТУРАЛИСТИЧКА ЕПИСТЕМОЛОГИЈА
КАНДИДАТА МИЛОША БОГДАНОВИЋА**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милош В. Богдановић рођен је у Београду 21. априла 1980. године. Основну школу завршио је у Београду, а потом и гимназију. Дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, смер етнологија и антропологија. На Филозофском факултету Универзитета у Београду завршава интердисциплинарне мастер студије социокултурне антропологије. Током 2008/2009. године стажира у Музеју историје Југославије и стиче стручно звање кустоса. Школске 2010/2011 године уписао је докторске студије филозофије на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Кандидат је успешно положио све испите на докторским студијама и одбранио предлог теме докторске дисертације. Од 2017. године ради у Музеју Југославије као кустос. Објавио је два научна рада, један из области музеологије (*Крушевачки зборник* “Проблем артифицијелности музејског документа”), и један из филозофије (“Разлике између Квајнове и Гибсонове интерпретације пројекта натуралистичке епистемологије: Консеквенце Гибсоновог натурализма”, *Theoria*, Београд, 1/2018, стр. 41-58. <https://doi.org/10.2298/TNEO1801041B>). Област интересовања представљају филозофија науке, филозофија језика, филозофија духа и посебно епистемологија.

Докторска дисертација кандидата Милоша Богдановића има 156 страна и састоји се из дванаест поглавља. Сва поглавља изузев уводног и закључног подељена су на одговарајуће одељке. Основни текст дисертације има следећу структуру: 1. Увод (стр. 1-4), 2. Основе Квајновог натурализма (стр. 5-11), 3. Квајнова реформа емпиризма (стр. 12-23), 4. Квајнов емпиризам (стр. 24-36), 5. Ка натурализму (стр. 37-47), 6. Квајнов натурализам (стр. 48-59), 7. Квајнов предлог за натурализовање епистемологије (стр. 60-75), 8. Критике Квајновог предлога (стр. 76–87), 9. Квајн и интерпретатори (стр. 88-100), 10. Гибсоново тумачење (стр. 101-115), 11. Одбрана Квајнове натуралистичке епистемологије (стр. 116-138), 12. Анти-реализам и урођени механизми језичког учења: Завршна разматрања (стр. 139-152). Списак коришћене литературе налази се на стр. 153-156.

2. Предмет и циљ дисертације

За модерну епистемологију се уобичајено сматрало да је типично филозофска дисциплина чијим је проблемима, према томе, искључиво могуће приступити и филозофским (спекулативним) истраживачким средствима. У новије време међутим, јавља се идеја о реформи епистемолошких истраживања по којој би, уместо филозофским проблемима знања, било могуће приступити објективним истраживачким техникама које карактеришу методологију природних наука. Један од најзначајнијих заступника оваквог гледишта био је амерички филозоф Вилард Ван Орман Квајн, чији је предлог за реформу епистемолошких истраживања, односно, за њихову натурализацију предмет дисертације Милоша Богдановића.

Међутим, обзиром да представља значајан отклон у односу на традиционалне приступе у епистемологији, Квајнов предлог за натурализацију епистемолошких истраживања сусрео се са бројним, врло оштрим и добро аргументованим критикама. С друге стране, имајући у виду ставове већине Квајнових интерпретатора, испоставило се и да је он оставио као отворено питање на који начин би тај предлог коначно требало тумачити, због чега је и данас врло контроверзан и актуелан. С тим у вези, главни циљ докторске дисертације „Квајнова натуралистичка епистемологија“ Милоша Богдановића јесте утврђивање да ли је Квајнов апел за реформу епистемолошких истраживања одржив,

и ако јесте, у ком тачно облику. Кандидат је убедљиво показао у чему се састоји Квајнов успех, али и где су границе спроводљивости реформе епистемолошких истраживања, онако како их је замислио Квајн.

3. Основне хипотезе

Прва хипотеза коју дисертација кандидата Милоша Богдановића настоји да докаже јесте да је епистемолошки истраживачки контекст могуће посматрати као аутономан истраживачки контекст, као и да се Квајн не само обавезао, већ и да је у великој мери омогућио овакво његово концептуализовање. Друга хипотеза коју ова дисертација настоји да докаже је, међутим, да су не само Квајново, већ и тумачења неких од интерпретатора који су уопштено узев имали благонаклон став према његовом предлогу, ипак неодржива.

Наиме, аутор у савременој литератури разликује три доминантна типа интерпретације Квајновог предлога за реформу епистемолошких истраживања: бихејвиористички, који је у већој мери заступао сам Квајн, али и кохерентистички и физикалистички, за који ће се залагати неки од његових интерпретатора. С тим у вези, Милош Богдановић показује да су, иако из различитих разлога, све ове опције неодрживе у контексту реформе епистемолошких истраживања, али, такође, износи гледиште да у Квајновом предлогу има вредних увида, као и да би из неуспеха досадашњих тумачења било могуће извући вредне поуке како по питању позиције коју би у његовој интерпретацији требало заузети, тако и – што је у блиској вези са овим – по питању могућности реформе епистемолошких истраживања уопште.

С тим у вези је и трећа и најважнија хипотеза ове дисертације - да је епистемолошком истраживачком контексту како би Квајн морао да га види (дакле, у јачем смислу, као аутономном истраживачком контексту) у крајњој инстанци могуће приступити искључиво са једне од две међусобно инкомпатибилне теоријске позиције: традиционалне или картезијанске, против које се Квајн побунио, и кантијанске. Другим речима, поучен слабостима Квајновог предлога и његових интерпретација, али сматрајући, такође, да у њима има и вредних увида, кандидат разматра могућност успостављања тог фундаменталног нивоа истраживања какав је епистемолошки, на који је Квајн својим

предлогом морао да претендује, повезујући га првенствено са гледиштима која би требало да му омогуће синтезу са Кантовим приступом као, по мишљењу аутора ове дисертације, једином правом алтернативом традиционалном програму.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У првом поглављу рада, у Уводу, колега Милош Богдановић представља предмет и циљ истраживања, основне хипотезе и методологију коју је користио у истраживању. Након тога, у другом поглављу он истиче основне претпоставке Квајновог натурализма, да би у наредна четири Квајнову филозофију третирао на начин на који су то чинили још неки аутори - као еволуцију идеја и уверења, од емпиристичких ка натуралистичким. Међутим, за разлику од других интерпретатора, кандидат не даје ниједној од тих идеја предност, већ их представља по редоследу по којем су настајале, настојећи да становишта која из њих следе, а које се чине удаљена и неповезана, доведе у везу. Након тога, у седмом поглављу, он износи основне претпоставке на којима би Квајнова реформа епистемологије требало да почива, покушавајући, истовремено, да што је прецизније могуће одреди и Квајново место у историји ове дисциплине. У ту сврху, позива се на неке од Квајнових најистакнутијих претходника, али пореди и његов са другим доминантним приступима у теорији сазнања.

У осмом поглављу, кандидат Милош Богдановић износи најпознатије критике Квајновог предлога за натурализацију епистемолошких истраживања, али већ ту покушава да укаже и на неке од њихових једностраности, наговештавајући тако и позицију коју ће у својој одбрани заузети. Ипак, зарад успешне одбране, аутор налази за сходно да детаљније изнесе преовлађујуће типове интерпретације Квајновог предлога од стране филозофа који су, уопштено узев, имали благонаклон став према Квајну; и ту он посебан акценат ставља на Гибсонову интерпретацију, као најконсеквентније изложену интерпретацију Квајновог епистемолошког пројекта, у чему се састоје девето и десето поглавље његове дисертације.

Наиме, иако ће, као и већина Квајнових бранитеља и Гибсон истицати да је генетички пројекат најбоља стратегија коју имамо за спровођење епистемолошких истраживања,

осим што ће показати како се Гибсон у великој мери оглушује о тај пројекат, Милош Богдановић покушава да укаже и на принципијелно различите претпоставке на којима би његов и Квајнов приступ натурализацији епистемолошких истраживања почивали. На тај начин, он не само што ће у потпуности искључити један тип интерпретације – дакле, онај за који се Гибсон залагао – већ ће показати и како је, иако неприхватљив, приступ за који се Квајн залагао знатно флексибилнији. За разлику од Гибсоновог, оставља простор за по његовом мишљењу флексибилнија тумачења, као што је оно које ће сам понудити.

Након тога, имајући у виду све закључке до којих је у међувремену дошао, у једанаестом и дванаестом поглављу дисертације Милош Богдановић се посвећује сопственој интерпретацији Квајновог предлога, покушавајући да тај предлог пре свега доведе у везу са становиштима која би му омогућила синтезу Квајновог са Кантовим приступом. Иако истиче да је неизвесно да ли би то била интерпретација коју би Квајн подржао, аутор скреће пажњу на чињеницу да у Квајновом делу ипак постоје одређене назнаке које би говориле у прилог оваквом, по његовом мишљењу, најодрживијем тумачењу Квајновог пројекта натурализације епистемолошких истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија констатује да је истраживање докторанда Милоша Богдановића довело до убедљивих аргумената у прилог изнетих хипотеза. Богдановић на успешан начин аргументује да је Квајн био обавезан да прихвати епистемолошко истраживање у јачем смислу, који подразумева аутономност епистемолошког истраживаоког контекста. Такође, кандидат доказује да су, углавном захваљујући игнорисању овог захтева, до сад понуђене интерпретације неприхватљиве, чиме и једна од његових најважнијих хипотеза - да је кантијански приступ једина права алтернатива за Квајна - добија неопходну подршку. Истраживање докторанда Милоша Бигдановића добро је утемељено у обимној изворној и најрелевантнијој секундарној литератури. Оно пружа нове и оригиналне увиде у вези са Квајновим апелом за реформу епистемолошких истраживања, као и могућностима те реформе уопште. У складу са тим, резултати докторске дисертације кандидата Милоша Богдановића дају вредан допринос теорији сазнања, поготово Квајновој.

6. Закључак

У складу са свим изреченим тврдњама, комисија је заузела становиште да је докторска дисертација кандидата Милоша Богдановића под насловом „Квајнова натуралистичка епистемологија“ оригинално и самостално научно дело и да је у потпуној сагласности са одобреним предлогом теме. Имајући ово у виду, комисија предлаже да се прихвати позитивна оцена ове докторске дисертације и да се докторанду одобри јавна усмена одбрана.

У Београду, 16. 05. 2018.

Чланови комисије:

Доц. др Машан Богдановски, доцент, ментор

Доц. др Александра Зорић

др Предраг Милидраг, виши научни сарадник Института за филозофију и друштвену теорију